ISSN: 2458-9292

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU

YÜKSEK ÖĞRETİM DERGİSİ

OCAK-ŞUBAT-MART 2018 / SAYI 7

YÖK YÜKSEK ÖĞRETİM DERGİSİ

Sahibi
Prof. Dr. M. A. Yekta SARAÇ

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Süleyman Necati AKÇEŞME

Yayın Kurulu
Prof. Dr. Rahmi ER
Prof. Dr. Hayati DEVELİ
Prof. Dr. Sezer Ş. KOMSUOĞLU
Prof. Dr. Özer KANBUROĞLU
Şener ASLAN
Fatih TIĞLI
Ali BULUT

Görsel Yönetmen ve Tasarım
Kader AÇIK

Dergi İletişim
Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı
06539 Bilkent Ankara-Türkiye
E-Posta: yuksekogretimdergisi@gmail.com
Telefon: +90 (312) 298 70 00

Basım Yeri
Oluşur Basım Hizmetleri A.Ş.
Yüzyıl Mahallesi Mas-Sit. Matbaacılar Sitesi
4. Cad.
No: 52-53 Bağcılar
İstanbul – Türkiye

ISSN: 2458-9292

Yılda 4 kez yayımlanır.
2.500 Adet basılmıştır.

Dergideki tüm yazıların her türlü hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir.

İÇİNDEKİLER

06 SOSYAL POLİTİKA VİZYONUMUZ "SOSYAL POLİTİKALARDA SESSİZ DEVRİM"

11 ÜNİVERSİTELERİN MİSYON FARKLILAŞMASI: BÖLGESEL KALKINMAYI YENİDEN DÜŞÜNMEK

17 ÜNİVERSİTE-SANAYİ İŞBİRLİĞİNDE YENİ BİR MODEL: ASELSAN AKADEMİ

29 GÜNÜMÜZDE BİRLEŞMİŞ MİLLETLER: BİR KÜRESEL YÖNETİŞİM DEĞERLENDİRMESİ

34 AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

37 ÖZYEĞİN ÜNİVERSİTESİ

42 ZEYTİNCİLİK SEKTÖRÜNDE AR-GE ÇALIŞMALARI VE HARRAN ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

46 ULUSLARARASI AĞRI DAĞI VE HZ. NUH'UN GEMİSİ SEMPOZYUMLARI AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ

49 PARLIAMENT MAGAZINE ARTICLE - PARLAMENTO DERGİSİ MAKALESİ

54 OTİZMLİ GENÇLER İÇİN SANATIN İLETİŞİM ARACI OLMASI

60 HER BEDEN BİR MÜZİSYEN HER BEDEN BİR ORKESTRA: OMURİLİK FELÇLİ ÇOCUKLARLA BEDENSEL VE MÜZİKAL DİYALOGLAR

ÜNİVERSİTELERİN MİSYON FARKLILAŞMASI: BÖLGESEL KALKINMAYI YENİDEN DÜŞÜNMEK

Prof. Dr. Murat Ali DULUPÇU*, Ydr. Doç. Dr.Onur SUNGUR**

Üniversiteler hem yerel/bölgesel hem de ulusal kalkınmanın vazgeçilmez kurumlarıdır. Ne var ki, üniversitelerin bölgesel kalkınmadaki rolü ve önemi ülkemizde yeterince anlaşılabilmiş değildir. Yakın bir zamana kadar pek çok ülkede üniversiteler, yalnızca doğrudan ve dolaylı olarak harcama artırıcı unsurlar olarak görülmüş ve üniversite kurularak bölge ekonomisi canlandırılmaya çalışılmıştır.

18. yüzyıldan başlayarak giderek artan bir şekilde devam eden sanayileşme-makineleşme ve küreselleşme olgusu ile birlikte, insanlığın görülmemiş bir hızla yeni teknolojik gelişmelere sahne olması, üniversitelerde de bir dönüşümü zorunlu kılmaktadır. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin giderek yaygınlaştığı, içinde yaşadığımız ve Sanayi Ötesi Toplum, Bilgi Ekonomisi, Post-Fordist Ekonomi, Endüstri 4.0 olarak adlandırılan bu dönemde, üniversitelerin de dönüşmesi ve bu değişime ayak uydurması zorunluluğu doğmaktadır. Dolayısıyla, üniversitelerin, hem küresel gelişmeleri takip ederek küresel olma, hem de bölge ile bağlantı kurarak ve bölge sorunlarına odaklanarak bölgesel olma eğilimleri ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, söz konusu unsurlar birbirinin alternatifi olarak düşünülmemeli ve üniversiteler hem bölgesel hem de küresel aktörler olmanın yollarını aramalıdır.

DÜNYADA DURUM: ÜÇÜNCÜ NESİL ÜNİVERSİTE, BAĞLANTILI BÖLGE VE ETKİLEŞİMLİ ÜNİVERSİTE KAVRAMLARI

Geçtiğimiz son 20 yıl içerisinde üniversitelerin bölgesel inovasyon sistemlerindeki rolüne ilişkin teorik tartışmalar; üniversite ve araştırma kuruluşlarından bilgi taşmalarının önemini vurgulayan inovasyon sistemleri yaklaşımından, üniversitelerin bölgesel ekonomik ve sosyal etkilerin artırılmasındaki "üçüncü rolü"nün gelişimine doğru evrimleşmiştir. Yaşanan dönüşüm ile birlikte, üniversitelerin temel görevinin eğitim ve araştırma olduğuna ilaveten, "ekonomik gelişme için yeni bilginin ticarileştirilmesi" ve "bilgi, deneyim ve uzmanlıkların karşılıklı yarara dayalı araştırılması, uygulanması ve paylaşılması aracılığıyla dışsal destek grupları ve topluluklarla doğrudan etkileşimi" şeklinde tanımlanabilecek üçüncü bir rol tanımlanmaktadır

*Süleyman Demirel Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü Öğretim Üyesi, muratdulupcu@sdu.edu.tr
**Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü Öğretim Üyesi, onursungur@mehmetakif.edu.tr

> “Pek çok ülkede, yükseköğretim kurumlarından, eğitim ve araştırma faaliyetlerinin yanında bulundukları bölgenin gelişimine aktif olarak katkıda bulunacak bölgesel aktörler olmaları beklenmektedir. Buna ilaveten, geleneksel endüstrilerde yaşanan düşüş, yeni endüstrilerin ortaya çıkışı, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı dönüşüm de üniversiteler için yeni bir meydan okuma yaratmaktadır.”

Günümüzde çağdaş/modern üniversiteleri etkileyen, dönüşüme zorlayan temel faktörler şu şekilde sıralanabilir:

- Özellikle hızlı büyüyen ve karlı bilgi yoğun sektörlerde eğitimli işgücüne artan talep,
- İnovasyon sürecinde farklı aktörlerin işbirliğini, açıklığı ve ağbağlaşmayı gerektiren hızlı değişimler,
- Teknoloji, inovasyon üzerindeki baskı, sanat ve beşeri bilimlerin ihmali ve bu trendlerin değiştirilmesi ihtiyacı,
- Bireysel ve ortaklaşa öğrenme için bölgesel bağlantıların önemine ilişkin farkındalığın giderek artması,
- Yükseköğretimde eğitim ve bilimsel araştırmanın uluslararasılaşmasında artış,
- Üniversiteler arasındaki rekabeti etkileyen olumsuz demografik eğilimler (sıralamalar).

Şekil 1: Üniversitelerin Bölgesel Ekonomiye Katkıları

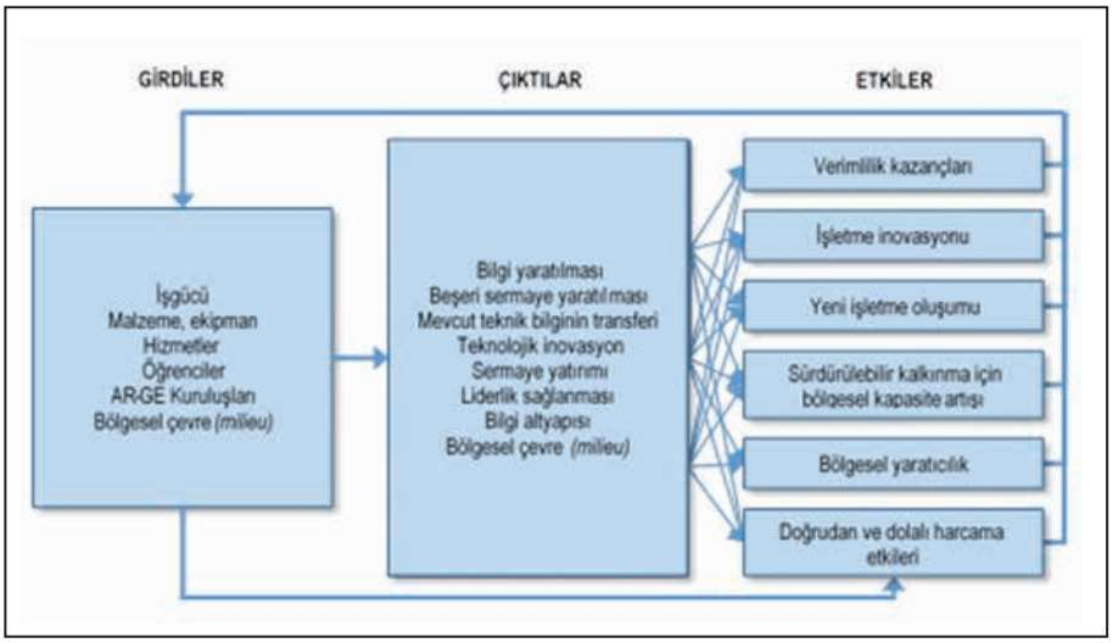

Kaynak: Goldstein ve Renault, 2004'ten aktaran Gorzelak ve Olechnicka, 2013

Üniversiteler; yeni teknolojilerin geliştirilmesi aracılığıyla bilgi yaratılmasına, öğrenciler/araştırmacılar ve uzaktan eğitim, yaşam boyu eğitim, açık öğretim gibi unsurlar aracılığıyla beşeri sermaye yaratılmasına, önceki binaların yeniden değerlendirilmesi, yeni kampüs alanları inşa edilmesi, yaratıcı mimari, bölge ve şehir markası oluşturulması unsurları aracılığıyla da mekan yaratılmasına katkıda bulunmaktadır. Buna ek olarak üniversitelerin; ön kuluçkalar, kuluçkalar, bilim parkları, teknokentler/teknoparklar ve bölgesel oyuncularla paylaşılan laboratuvarlar aracılığıyla girişimciliğin ve işletmeciliğin geliştirilmesi ve altyapının yönetilmesi, bölgesel bir aktör olarak yerel otoritelere danışmanlıkta bulunma, bilimsel-kültürel-sportif etkinliklerin düzenlenmesi gibi katkıları da bulunmaktadır.

OECD (2007) tarafından yükseköğretim kurumlarının bölgesel ekonomideki rollerine ilişkin hazırlanan bir raporda, 12 ülkeden 14 bölgedeki deneyimler sentezlenmekte ve farklı bölgesel projelerden elde edilen derslerin, küresel ekonomik dönüşüme yerel düzeyde yanıt verebilmek için "her bir yükseköğretim kurumunun, büyümenin motoruna dönüştürülmesi" şeklinde tek bir ortak hedefi olduğu belirtilmektedir. Raporda, üniversitelerin faaliyetleri aracılığıyla bölgesel ekonomik gelişmeye etkin bir şekilde katkı sunabilme kapasiteleri araştırılmakta ve değerlendirilmektedir. Bu kapsamda, üniversitelerin; araştırma ve teknoloji transferi aracılığıyla bilgi yaratılması, eğitim ve beşeri sermaye gelişimi aracılığıyla bilgi transferi, kültürel ve topluluk gelişimi faaliyetleri ele alınmaktadır. Bununla birlikte, raporda, üniversite ve bölgesel paydaşlar arasındaki başarılı ortaklıkların, her iki tarafın da birbirlerinin güdülerini anlamalarına bağlı olduğu da vurgulanmaktadır.

Genel olarak, üniversitelerin bölgesel kalkınma ile bağlantı kurabileceği dört temel alan şu şekilde sıralanabilir (Goddard, 2011: 5):

• Araştırma faaliyetleri aracılığıyla bölgesel inovasyonun artırılması,

Şekil 2: Üniversitelerin Bölgesel Kalkınmaya Katkı Sağlama Mekanizmaları

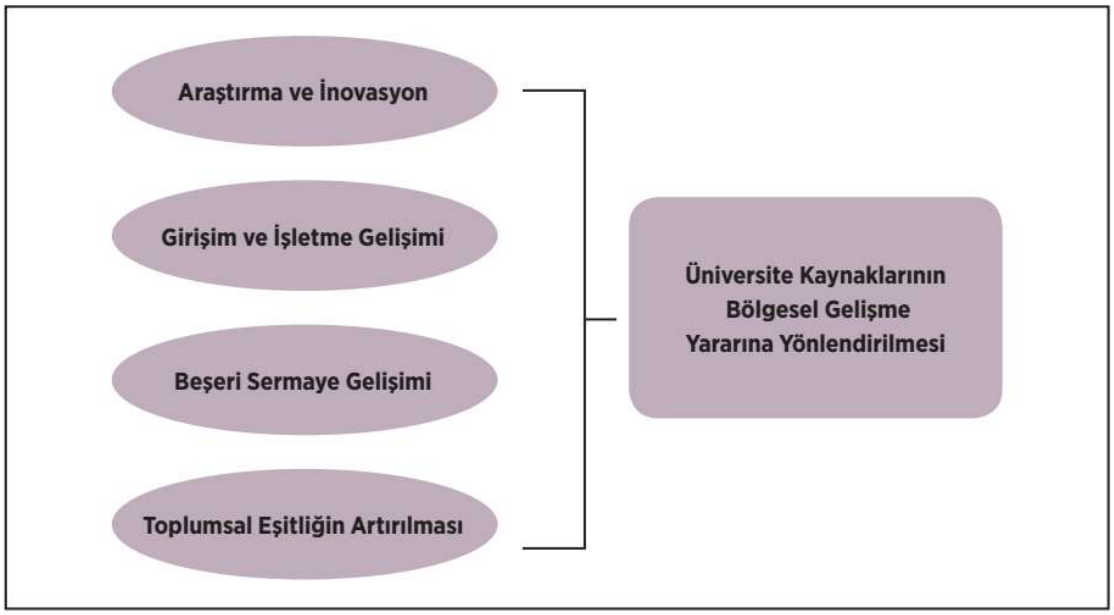

Kaynak: Goddard, 2011: 5

• İşletme gelişimi ve büyümesinin desteklenmesi,
• Bölgesel beşeri sermayenin ve yeteneklerin gelişimine katkı sağlanması,

• Kültürel gelişim ve yenilenme aracılığıyla sosyal eşitliğin geliştirilmesi.

Üniversitelerin bölge aktörleri ile etkileşimine ve eğitim-araştırma-etkileşim kavramlarına vurgu yapan sivil etkileşimli üniversite kavramı; "eğitim", "araştırma" ve dış dünya ile "etkileşim" kavramlarını bir araya getirmekte ve bu kavramların her biri diğerini güçlendirmektedir. Öyle ki; üniversitede yapılan araştırmalar, daha başlangıç aşamasında sosyo-ekonomik etkileri olacak şekilde tasarlanmakta, eğitim faaliyetlerinin de uzun vadede yükseköğretime katılımı güçlendirme ve güçlü bir toplumsal içerme boyutu bulunmaktadır. Daha da önemlisi, üniversite ve toplum arasında katı sınırlar yerine daha esnek sınırlar bulunmaktadır.

Şekil 3: Sivil Etkileşimli Üniversite

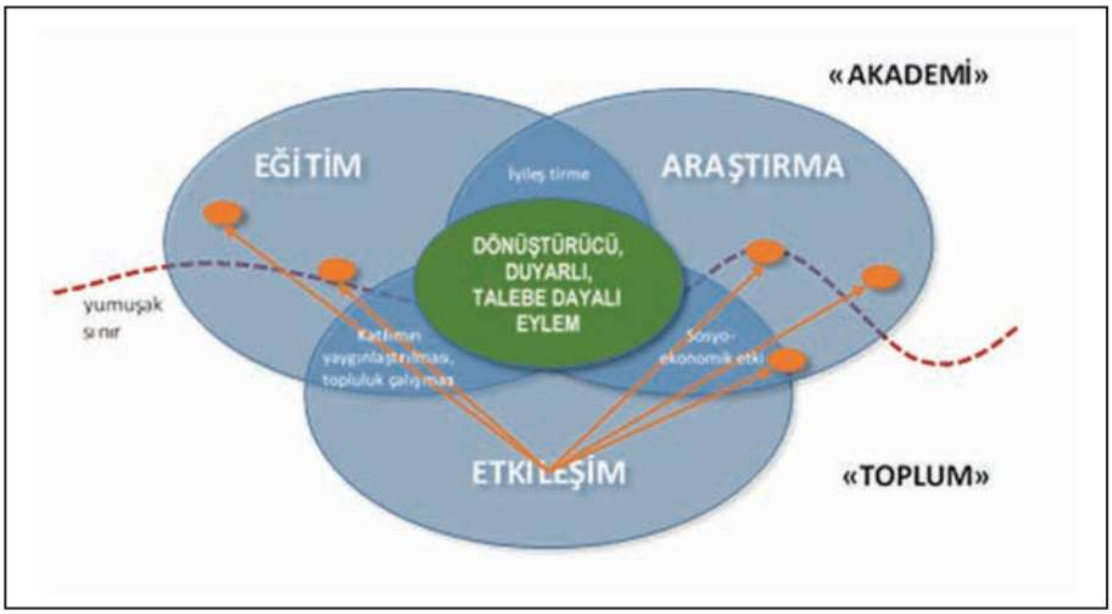

Kaynak: Goddard, 2013

Sivil etkileşimli üniversitenin potansiyelinin hayata geçirilmesi, yalnızca üniversitenin bu konuda ne yaptıklarına değil, aynı zamanda şehrin/bölgenin kamu ve özel sektör paydaşlarının kapasitesine de bağlıdır. Bu anlamda, üniversite ile yerel/bölgesel aktörler arasında ortaklıkların da oldukça önemi bulunmaktadır. Avrupa Komisyonu bu kapsamda, "bağlantılı bölge" (conntected region) olarak adlandırılan bir çerçeve geliştirmiştir. Bağlantılı bölge kavramı, engellerin ve bu engellerin nasıl aşılabileceğinin birlikte anlaşılmasına dayalı güçlü ortaklıklara dayalı bir bölgesel yapıyı ifade etmektedir. Yükseköğretim kurumlarının bölgedeki rolünün değerlendirilmesinde, kurumların anahtar oyuncular olduğu "bağlantılı bölge" yaratılması için ihtiyaç duyulan adımların tanımlanması oldukça faydalıdır. Bu bağlantı süreci sayesinde kurumlar, akıllı uzmanlaşma stratejilerinin formüle edilmesi ve uygulanmasında bölgesel yetkilikler için anahtar ortaklar haline gelmektedir.

TÜRKİYE'DE DURUM: ÜNİVERSİTELERİN BÖLGESEL KALKINMA ODAKLI MİSYON FARKLILAŞMASI VE İHTİSASLAŞMASI PROJESİ

Türkiye, bölgeler arası dengesizliklerin ve bölgesel farklılıkların önemli boyutlarda olduğu bir ülkedir. Özellikle Avrupa ile karşılaştırıldığında bölgesel farklar (en zengin-en fakir il) halen oldukça yüksek boyutlardadır. Bölgesel dengesizlikler Türkiye'nin temel sorunlarından birisini oluşturmakta olup, uzun yıllardan beri bölgesel dengesizliklerin giderilmesine çaba sarf edilmektedir. Bu bakımdan, bölgesel ekonomi açısından önemli birer aktör olan üniversitelerin, Türkiye özelinde bu önemleri daha da artmaktadır.

> "Türkiye'de, ekonomik ve sosyal pek çok açıdan ikili (düalist) yapılar devam etmek olup, tarım-sanayi-hizmet sektörleri arasındaki değişim-dönüşüm, kentleşme-göç olgusu henüz oturmuş değildir. Batı ülkeleri söz konusu değişim ve dönüşümleri tamamlamış ve Endüstri 4.0 aşamasına başarılı bir şekilde adapte olmuş iken, Türkiye henüz bahsedilen dönüşümleri tamamlayamadan Endüstri 4.0 baskısı ile karşı karşıya kalmış durumdadır."

Türkiye'de üniversitelerin, yukarıda bahsedilen iki husus birlikte ele alındığında, hem bölge dinamiklerini göz önüne alarak bölgesel sorunlara çözüm arayan/bulan aktörler olması, hem de dünyada yaşanan dönüşümlere uyum sağlayarak uluslararasılaşması gerekmektedir.

Türkiye'de üniversitelerin bölgesel sorunlara odaklanması yönünde atılan önemli adımlardan birisi, Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından koordine edilen ve Kalkınma Bakanlığı ile birlikte eşgüdüm halinde yürütülen "Üniversitelerin Bölgesel Kalkınma Odaklı Misyon Farklılaşması ve İhtisaslaşması Programı"dır. Söz konusu program, üniversitelerin hem bulundukları bölgeye katkılarının artırılması hem de belirli alanlarda ihtisaslaşmalarının teşvik edilmesi düşüncesinden hareketle ortaya çıkmış ve özellikle 2006 yılından sonra kurulmuş olan yükseköğretim kurumlarına odaklanılmıştır. Bu kapsamda, 2015 yılı içerisinde 2006 yılından sonra kurulmuş olan 40 üniversitenin Rektörleri ile YÖK-Kalkınma Bakanlığı arasında yapılan toplantılar neticesinde çalışmalar başlatılmış ve ilgili üniversitelerin değerlendirilmesine yönelik olarak bir komisyon oluşturulmuştur (YÖK, 2017). İhtisaslaşma programı kapsamında odak üniversitelerin belirlenmesinde, "yeni" üniversitelerin bölgeye odaklanma konusunda "eski" üniversitelere kıyasla potansiyellerinin daha fazla olduğu, yeni üniversitelerdeki daha az kurumsallaşmanın bölgesel odaklanma açısından bir fırsat ve esneklik yarattığı varsayılmıştır.

> "2016 yılı içerisinde yapılan çalışmalarda üniversitelerin "Bölgenin Mevcut Durumu", "Üniversitenin Potansiyeli" ve "Bölge-Üniversite İlişkisi" olmak üzere üç ana kategoride ve pek çok değişken dikkate alınarak değerlendirmeleri yapılmış ve değerlendirme süreci sonunda proje 5 pilot üniversite ile hayata geçirilmiştir. Bu kapsamda, Bingöl Üniversitesi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Düzce Üniversitesi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi ve Uşak Üniversitesi pilot üniversite olarak belirlenmiştir."

Bölgesel Kalkınma Odaklı Misyon Farklılaşması ve İhtisaslaşması Programı Kapsamında Seçilen Pilot Üniversitelerin Program Amaçları

Üniversite	Temel Amaç
Bingöl Üniversitesi	Bölgede ortaya çıkan farklı gelişmişlik düzeylerinin ortadan kaldırılması için il ve bölgenin kaynak donanımına uygun şekilde tarım ve havza bazlı yeni sürdürülebilir bölgesel kalkınma modellerinin geliştirilmesi, hayata geçirilmesi, Bingöl Üniversitesi'nin havza temelli kalkınma programıyla bölgede akademik açıdan ihtisaslaşmış bir üniversite görevi üstlenmesi (Bingöl Üniversitesi, 2017)
Düzce Üniversitesi	Sağlık Turizmi ile Bölgenin sürdürülebilir kalkınmasına katkı sağlamak üzere Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp (GTT) Uygulama ve Araştırma Merkezi kurularak, Ar-Ge, üretim, eğitim ve uygulama çalışmalarının gerçekleştirilmesi Tarımsal Atıkların Endüstriye Geri Kazanımı Uygulama ve Araştırma Merkezi'nin kurularak, tarımsal atıklardan kompozit ve kimyasal madde temel Ar-Ge ve pilot Ar-Ge çalışmalarının gerçekleştirilmesi (Düzce Üniversitesi, 2017)
Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	Burdur ilinin sahip olduğu potansiyelleri ile üniversitenin mevcut ve gelecek altyapısının uyumlaştırılarak tarım ve hayvancılıktaki rekabet gücünün artırılması, Üniversite öncülüğünde Burdur ili yerli hayvan ırklarının geliştirilmesi, genetik ıslah ile nitelikli ırkların kazandırılması, hayvan sağlığının korunması ve et-süt veriminin artırılması ve hayvansal sanayiye dayalı katma değer yaratılması (Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, 2017)
Uşak Üniversitesi	Deri, tekstil ve seramik alanlarında katma değer sağlayan projelerle şehrin, bölgenin ve ülkenin kalkınmasında önder bir dünya üniversitesi olma, belirlediği ihtisaslaşma alanlarında nitelikli insan gücü yetiştiren ve bulunduğu yöreye ve topluma katkı sağlayan modern bir üniversite olma (Uşak Üniversitesi, 2017)
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi	Jeotermal kaynaklı fizik tedavi ve rehabilitasyon merkezi, geleneksel ve tamamlayıcı tıp, sporcu sağlık merkezi ve jeotermal seracılık altında örtü altı sebzeciliği, tıbbi aromatik bitkiler ve süs bitkileri konularında bölgeye katkı sağlamak

Kaynak: Üniversitelerin ilgili program kapsamında yayınladıkları politika dokümanlarından yararlanılarak yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Söz konusu program, giderek birbirine benzeyen birimler halini alan üniversitelerin farklı alanlarda ihtisaslaşmalarının ve uzmanlaşmalarının sağlanması ve bu kapsamda, üniversitelerin bulundukları bölgelerin sorunlarına odaklanması ve bu sorunlara çözüm üretecek faaliyetlerde bulunmasının sağlanması açısından son derece önem arz etmektedir. Bu dönüşüm ile birlikte üniversiteler, bulundukları "bölgede" (in place) bir aktör olarak değil, bulundukları "bölgenin" (of place) bir aktörü olarak konumlanacak ve bölge ile daha güçlü bağlantılı hale gelebilecektir. Bununla birlikte, söz konusu bölgesel farklılaşma ihtisaslaşma programı, bölgesel dengesizliklerin giderilmesinde nihai bir tedavi aracı olarak düşünülmemeli, bunun yerine çok-boyutlu bir program olarak görülmelidir.